

แผนงานการพัฒนาสุขภาพ
อนามัยแม่และเด็ก
นพ.สราวุฒิ บุญสุข

กรมอนามัย กรมสุขภาพจิต กรมการแพทย์

กรมควบคุมโรค

แผนงานยกระดับสุขภาพสตรีและเด็กอย่างเท่าเทียม(EWEC)

สถานะสุขภาพ

โรคชนิดรุนแรง 6 : 1,000 LB
(4,250 คนต่อปี)

ดาวนซ์ซินโดม

อุบัติการณ์1: 800 -1,000 LB
(800-1,000 คนต่อปี)

ภาวะพร่องไทรอยด์(TSH)

อุบัติการณ์ 0.6 : 1,000 LB
(600-คนต่อปี)

เอ็ดส์จากแม่สู่ลูก

ปี 2554 : ร้อยละ 2.2

ปัญหาด้านคุณภาพประชากร

- ฝากท้องช้าร้อยละ 53
- ทารกแรกเกิดนน.น้อยร้อยละ 8.6
- ขาดออกซิเจน26.3:1000 LB
- กินนมแม่6 เดือนร้อยละ47.5
- แม่วัยรุ่นร้อยละ 17.5
- เด็กพัฒนาการสมวัยร้อยละ 70
- เด็กเตี้ยร้อยละ 11.9
- IQ ไม่ได้มาตรฐาน 98.4 จุด
- เข้าถึงบริการสุขภาพและความช่วยเหลือทางสังคมร้อยละ 85

ผลกระทบเศรษฐกิจ

ธาลัสซีเมีย

- ค่ารักษา 10,500บาทต่อคนต่อเดือน
- ค่ารักษาตลอดอายุขัย 6.6 ล้านบาท/คน

ดาวนซ์ซิลโดม / THS

- ค่ารักษา เสียโอกาส 8.7 ล้านบาทต่อคน

เอ็ดส์จากแม่สู่ลูก

- ค่ารักษาเพิ่ม/ท้องที่ยาวลด/อัตราการตายเพิ่ม

ผลกระทบคุณภาพ

ประชากร/สังคม

- มีปัญหาด้านการเรียน
- ติดสารเสพติด
- ทำแท้ง ทั้งลูก
- ติดเกมส์
- ขาดวินัย ความอดทน
- ขาดความรับผิดชอบ
- ฟุ่มเฟือย
- เครียด ฆ่าตัวตาย
- ปัญหาสังคม
- ปัญหาอาชญากรรม

เป้าหมายที่ประชาชนควรได้รับ

- เด็กป่วยธาลัสซีเมียชนิดรุนแรง ลดลง 40 % (1,700คนต่อปี)
ผล :ลดค่ารักษา11,220ล้านบาท
- เด็กดาวนซ์ลดลง โดยหญิงตั้งครรภ์ได้รับตรวจคัดกรอง ยืนยันและเสนอทางเลือก 80 %
ผล: ลดค่ารักษา1,740 ล้านบาท
- เด็กภาวะพร่องไทรอยด์ได้กิน ฮอร์โมนทุกคน (600คน)
ผล:ลดค่ารักษา 5,220 ล้านบาท

เพิ่มคุณภาพ

- นมแม่ 6 เดือนเพิ่มเป็น 50 % : ประหยัดเงินซื้อนมผสม16,000 ล้านบาท
  - เด็กพัฒนาการสมวัยเป็น90 % : วัยเรียนจบม.ปลายเพิ่ม18 %
  - อบรมระดับวิทยาลัยเพิ่ม 17% : มีงานทำเพิ่มขึ้น 18 %
  - มีความผิดปกติทางสติปัญญา และจิตใจลดลง 20 %
  - ถูกจับกุมลดลง 20 %
  - อาชญากรรมลดลง 14 %
- (Gordon Cleveland, MK, The Benefits and Costs of Good Child Care, 1998)

ยุทธศาสตร์

1.สร้างเสริมสุขภาพสตรี ตั้งครรภ์ถ้วนทั่วอย่างเท่าเทียม

- การเข้าถึงบริการหญิงตั้งครรภ์อย่างเท่าเทียมได้ทุกที่ทุกสิทธิ์
- ฝากท้องเร็วและมาเป็นคู่
- คัดกรองโรค ตรวจยืนยันทารกในครรภ์ /ให้คำปรึกษาเสนอทางเลือก
- กินนม กินไข่ ยาเม็ดเสริมไอโอดีน
- พ่อ แม่คุณภาพ”โรงเรียน พ่อ แม่”

2.เร่งรัดพัฒนาเด็กปฐมวัย แบบบูรณาการและมีส่วนร่วม

- กินนมแม่เร็วและนาน
- คัดกรองและส่งเสริมพัฒนาการ
- เด็กพัฒนาการล่าได้รับการแก้ไข
- กินอาหารตามวัย /ป้องกันฟันผุ
- ฝึกลูกคิด ถาม เขียน อ่าน และลงมือปฏิบัติผ่านกิจกรรม คูย กิน เล่น กอด
- สอนทักษะชีวิต/ให้อิสระในการเรียนรู้
- พัฒนาศูนย์เด็กให้ได้มาตรฐาน
- มีนมแม่ในที่ทำงาน
- ธนาคารนมแม่ในชุมชน
- บ้านแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน
- “บ้าน 3 วัยสร้างเด็กไทยฉลาด”

วิสัยทัศน์ : ภายในทศวรรษต่อไป คนไทยทุกคนจะมีสุขภาพแข็งแรงเพิ่มขึ้นเพื่อสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ
ของประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างยั่งยืน

เป้าหมายระยะ
10 ปี

1. อายุคาดเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด ไม่น้อยกว่า 80 ปี
2. อายุคาดเฉลี่ยของการมีสุขภาพดี ไม่น้อยกว่า 70 ปี

เป้าหมายระยะ
3-5 ปี
ระดับกระทรวง
(3)

เป้าหมายระยะ
1-2 ปี
(เขตสุขภาพ/
จังหวัด)
(8)

2. ร้อยละของภาวะขาดออกซิเจนระหว่างคลอด (ไม่เกิน 25 ต่อการเกิด มีชีพพันคน)
3. ร้อยละของหญิงตั้งครรภ์ที่ได้รับการฝากครรภ์ครั้งแรกหรือเท่ากับ 12 สัปดาห์ (ไม่น้อยกว่า 60)
4. ร้อยละของเด็กที่มีพัฒนาการสมวัย (ไม่น้อยกว่า 85)
6. ร้อยละของเด็กปฐมวัย (3-5 ปี) มีปัญหาฟันน้ำนมผุ (ไม่เกิน 57)
7. ร้อยละของเด็กวัยเรียน (0-12 ปี) มีส่วนสูงระดับดีและรูปร่างสมส่วน (ไม่น้อยกว่า 70)

10. ร้อยละของสตรีที่มีการตรวจ
เต้านมด้วยตนเอง
(ไม่น้อยกว่า 80)
12. ร้อยละของผู้ป่วยมะเร็ง
เต้านมระยะที่1 และ2
(ไม่น้อยกว่า 65)

17. ร้อยละของผู้สูงอายุ ผู้พิการ
ที่ได้รับการพัฒนาทักษะทาง
กายและใจ (ไม่น้อยกว่า 80)

เป้าหมายระยะ
1 ปี
(เขตสุขภาพ/
จังหวัด)
(5)

ร้อยละ 70

THE END!

กรอบแนวคิด “การพัฒนาแม่และเด็กอย่างครบวงจร”

10 ปี เด็กไทย เก่ง มีคุณธรรม กตัญญู
นำครอบครัวผาสุก

- 2560 โรคติดต่อและโรคทางพันธุกรรมลดลง ร้อยละ 30
- 2560 บรรลุ MDG 4 และ 5
- ANC&LR&WCC คุณภาพ
- ศูนย์เด็กเล็กคุณภาพ
- พัฒนาการเด็กสมวัย 85

ทุนสังคมสนับสนุน

- ข้อตกลงร่วมของชาวบ้าน
- ประชาญ์ อสม.
- แกนนำนมแม่
- ดีเจน้อย/ยุวทูต
- ผู้มีจิตอาสา
- ชมรมต่างๆ
- ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- วัด/โรงเรียน
- ส่วนร่วมของชุมชน

ท้องถิ่น
แผนชุมชน
ขับเคลื่อน ติดตาม
ประสาน

พัฒนาแม่และเด็ก
อย่างครบวงจร

ครัวเรือน
บุคคล ครอบครัว
ต้นแบบ

สถานบริการฯ
ระบบบริการ
มาตรฐาน

ภาคีเครือข่ายในประเทศ/องค์กรต่างประเทศ

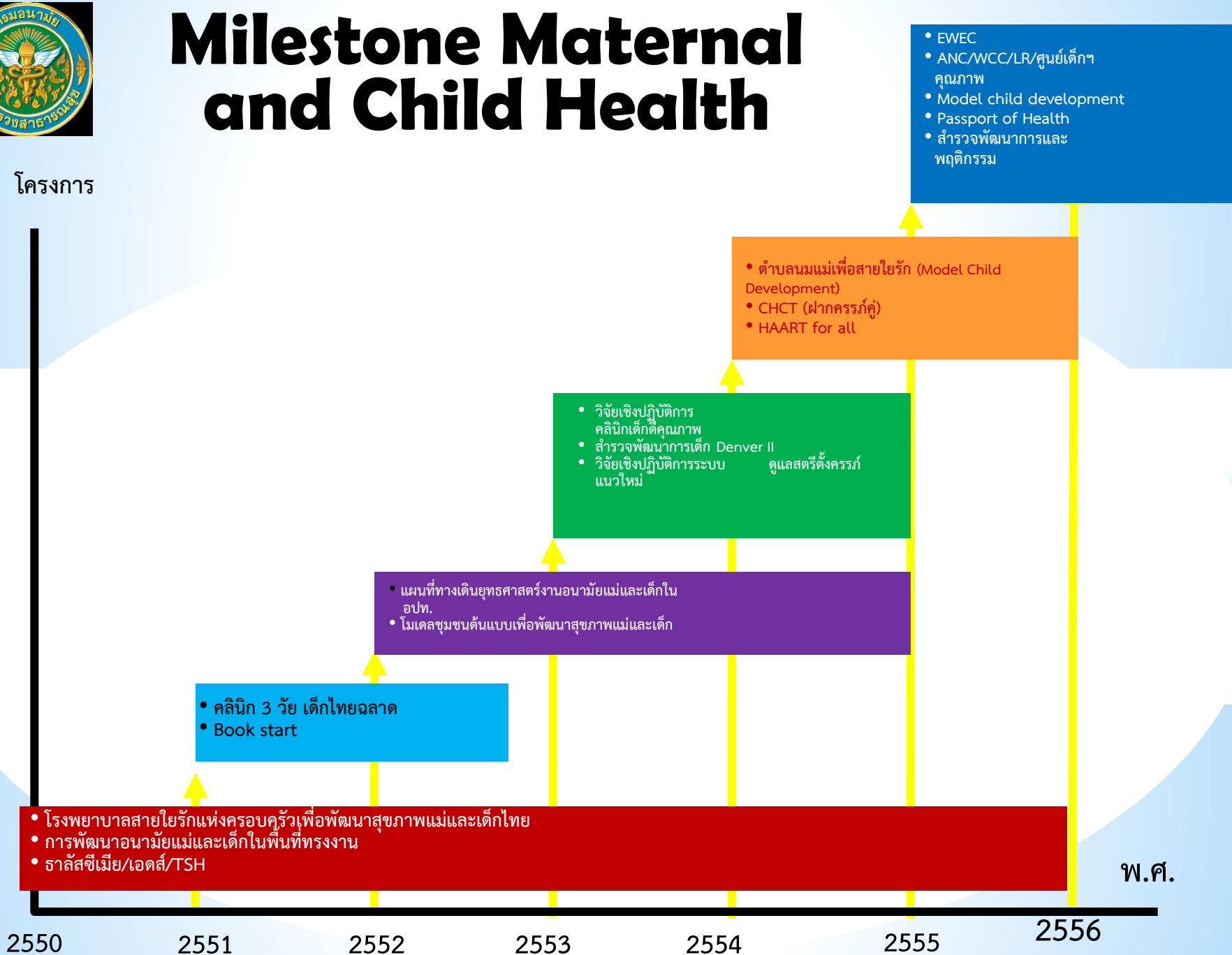
สร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อ

- รพ.ได้มาตรฐาน
- ศูนย์เด็กเล็กได้มาตรฐาน
- สถานประกอบกิจการ มุมนมแม่
- ชมรมฯ ประชาญ์ แม่อาสา
- โรงเรียนพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย
- บ้านแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ของชุมชน
- มีแผนชุมชนเพื่อพัฒนาเด็ก

Milestone Maternal and Child Health

โครงการ

แผนงานส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคกลุ่มแม่และเด็ก

แผนงานดูแลหญิง
ตั้งครรภ์คุณภาพ

แผนงานดูแลเด็ก
อายุ 0-2 ปีคุณภาพ

แผนงานดูแล
เด็กอายุ 3-5 ปีคุณภาพ

การให้บริการหญิง
ตั้งครรภ์ที่พึงได้รับ
โภชนาการทารกในครรภ์

- นมแม่
- พัฒนา การ
- การเจริญเติบโต
- รูปร่าง/ส่วนสูง
- สุขภาพช่องปาก
- วัคซีน

เด็กปฐมวัยมีคุณภาพ
บทบาทพ่อ-แม่ในการเลี้ยง
ดูแลปฐมวัย

- พัฒนาการ
- การเจริญเติบโต
- รูปร่าง/ส่วนสูง
- สุขภาพช่องปาก
- วัคซีน

พัฒนาระบบ
บริการ ANC & LR
คุณภาพ

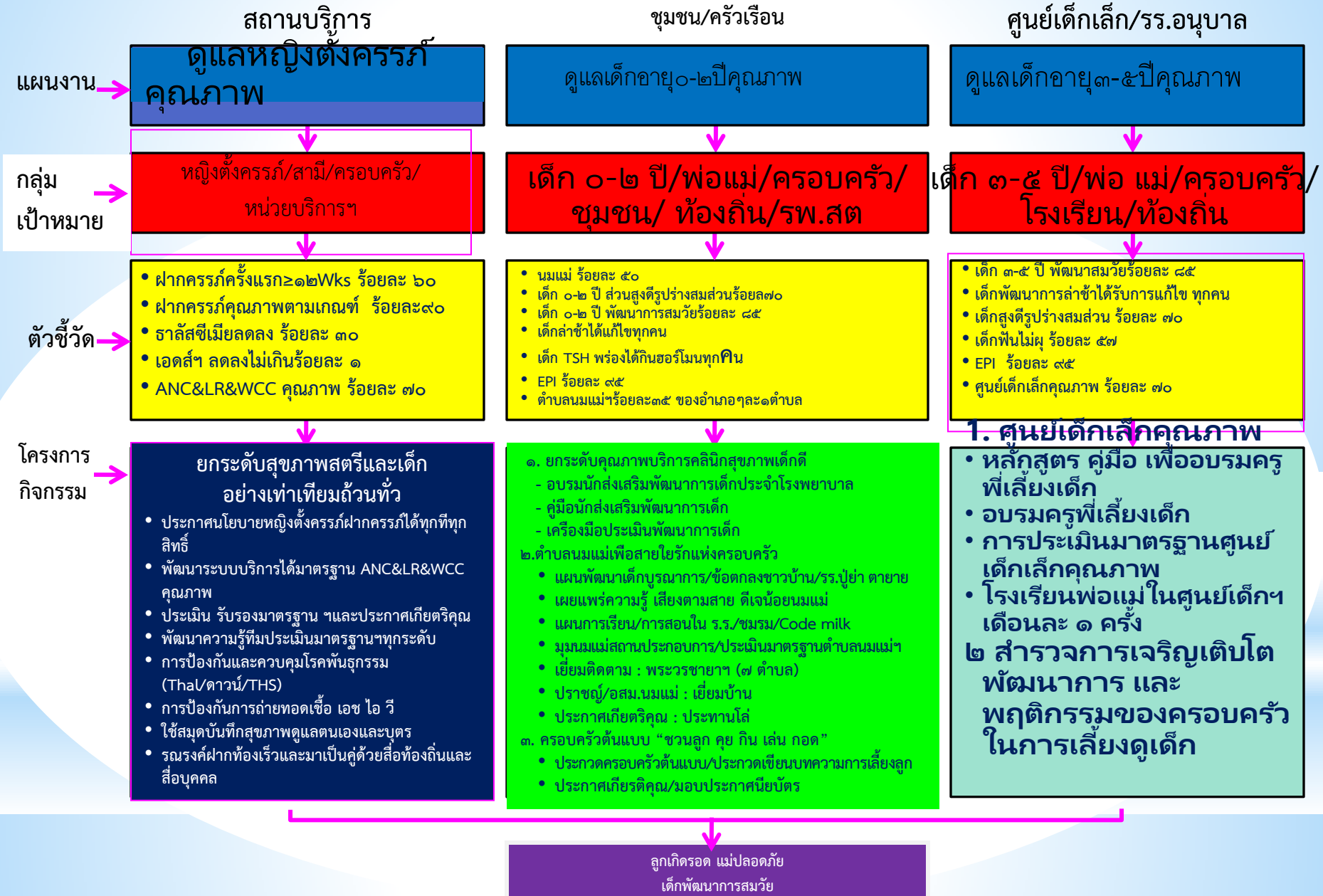
WCC คุณภาพ

การเข้าถึงบริการ
ของหญิงตั้งครรภ์

ส่งเสริมบทบาท
ครอบครัว พ่อ - แม่
ชุมชน

พัฒนาศูนย์เด็กเล็ก
คุณภาพ

กรอบการดำเนินงานพัฒนาอนามัยแม่และเด็ก ปี ๒๕๕๖-๒๕๖๐

ระบบบริการคุณภาพ โรงพยาบาลสายใยรักแห่งครอบครัว

ระยะตั้งครรภ์

- ฝากครรภ์คุณภาพ
  - ฝากครรภ์ก่อน 12 Wks
  - คัดกรอง Thal / HIV
- โรงเรียนพ่อแม่
- อาหาร และโภชนาการ
- ทันตสุขภาพ
- ชมรมสายใยรักแห่งครอบครัว

ระยะคลอด/หลังคลอด

- รพ.ลูกเกิดรอดแม่ปลอดภัย
- รพ.สายสัมพันธ์แม่-ลูก
- โรงเรียนพ่อแม่
- คลินิกนมแม่
- คัดกรองทารกแรกเกิด
  - Thyroid / PKU
- ชมรมสายใยรักแห่งครอบครัว

คลินิกสุขภาพเด็กดี

- WCC คุณภาพ
- โรงเรียนพ่อแม่
- ตรวจพัฒนาการเด็ก
- โภชนาการ
- นิทาน ของเล่น
- ทันตสุขภาพ
- ชมรมสายใยรักแห่งครอบครัว

ชุมชน

ชมรมเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ / ชมรมแม่อาสา / ชมรมสายใยรักแห่งครอบครัว

ผลลัพธ์

- ❖ ทารกแรกเกิดขาดออกซิเจน 25 ต่อพันการเกิดมีชีพ
- ❖ ทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ร้อยละ 7 หรือลดลงจากฐานข้อมูลเดิม ร้อยละ 0.5 ต่อปี
- ❖ เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน ร้อยละ 50 หรือเพิ่มขึ้นจากฐานข้อมูลเดิม ร้อยละ 2.5 ต่อปี
- ❖ เด็กแรกเกิดถึง 5 ปี มีพัฒนาการสมวัย ร้อยละ 85

คลินิกฝากครรภ์คุณภาพ

ฝากท้องก่อน 12 สัปดาห์
ตรวจสอบสุขภาพร่างกายประเมินความเสี่ยง

ตรวจภาวะซีด ตรวจเอดส์ ชาติส์ซีเมีย
ไวรัสตับอักเสบบี ตรวจปัสสาวะ

ตรวจสอบสุขภาพทารกในครรภ์

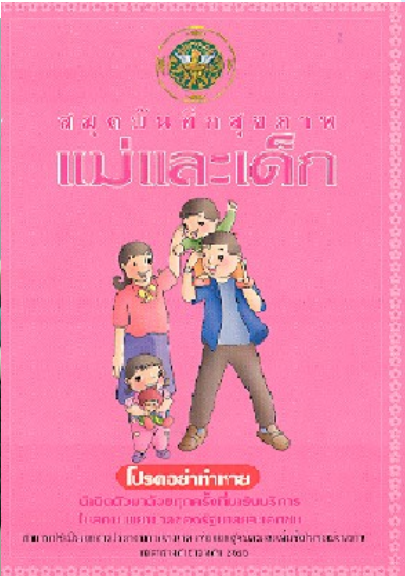
ตรวจท้องตามนัด

ตรวจสอบสุขภาพช่องปาก

สามี-ภรรยาได้รับความรู้
จากโรงเรียนพ่อแม่

ดูแลสุขภาพตนเอง
จากสมุดบันทึกสุขภาพ

ห้องคลอดคุณภาพ

**** การประเมิน
ภาวะโภชนาการ**

**** การประเมินเส้น
รอบศีรษะ**

**การประเมิน
พัฒนาการ**

** รับวัคซีน

**การถ่ายยาวิตามิน
เสริมธาตุเหล็ก**

**การซักประวัติ
(นมแม่ วัคซีน)**

**การตรวจร่างกาย
(ช่องปาก ฟัน)**

**กิจกรรมบริการ
ในคลินิก WCC
คุณภาพ**

การตรวจพิเศษ

โรงเรียนพ่อแม่

**การให้คำแนะนำ
ล่วงหน้า**

การส่งเสริมพัฒนาการเด็กในWCC คุณภาพ

อุปกรณ์ และมุมส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

โรงเรียน พ่อ แม่ในWCC ฝึกเล่า

คัดกรองพัฒนาการ

แก้ไขพัฒนาการ

ติดตามเด็ก

ร้อยละ 70(14,030 แห่ง) ของศูนย์เด็กเล็กสังกัด อปท.ผ่านมาตรฐานศูนย์เด็กเล็ก

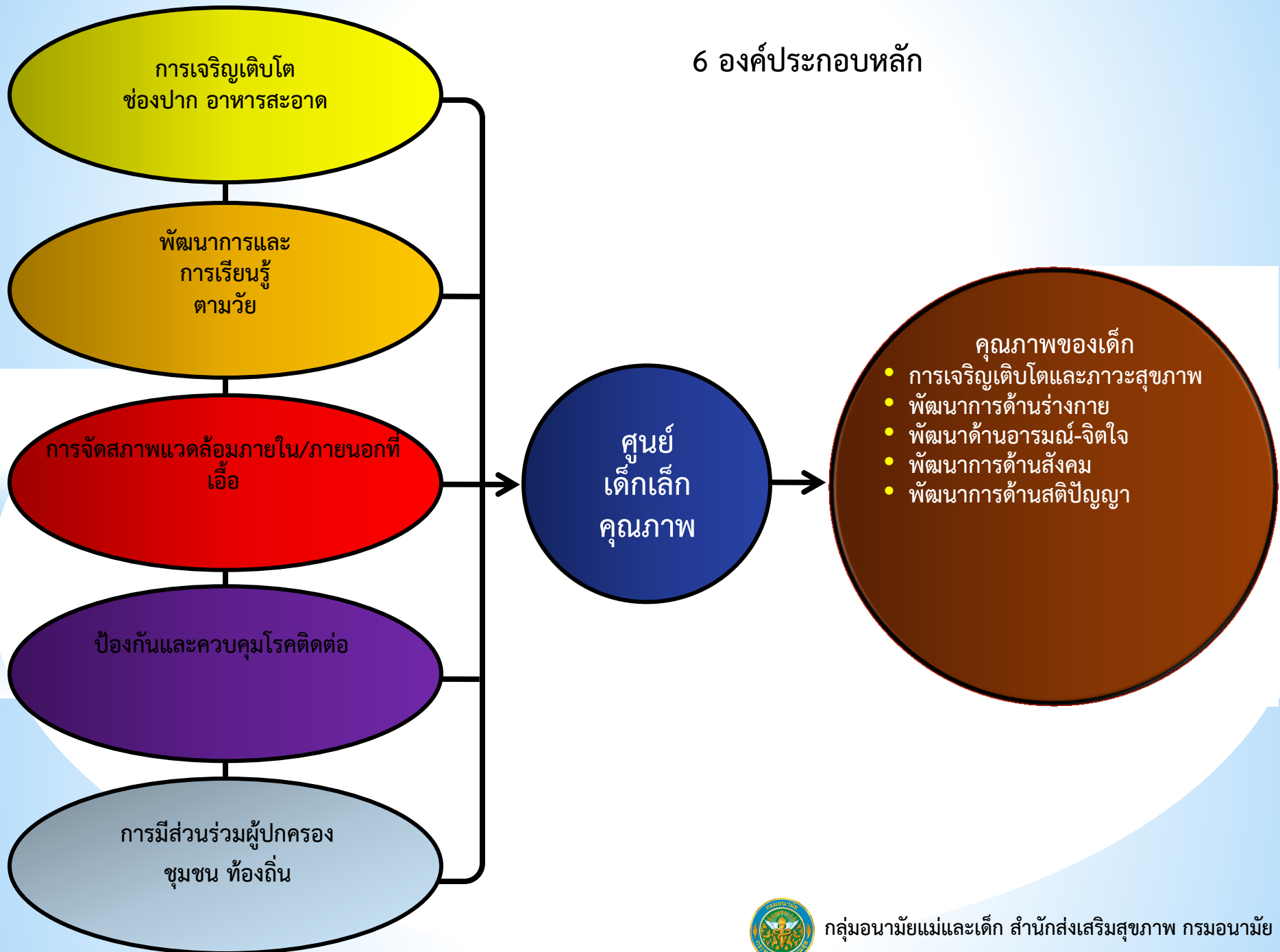
คุณภาพคุณภาพ

ศูนย์เด็กเล็กคุณภาพ หมายถึง ศูนย์เด็กเล็กสังกัด อปท.ที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กนำ อยู่ระดับดีและดีมากและผ่านผลลัพธ์ 4 ตัวชี้วัด

ผลลัพธ์ 4 ตัว คือ

1. พัฒนาการสมวัย ร้อยละ 85 (อนามัย 55)
2. เด็กมีส่วนสูงระดับดีและรูปร่างสมส่วน
ร้อยละ 70
3. ฟันน้ำนมผุไม่เกินร้อยละ 57
4. ส่งต่อเด็กพัฒนาการล่าช้าเพื่อการประเมินและ
แก้ไขพัฒนาการ

6 องค์ประกอบหลัก

แผนงานดูแลสุขภาพหญิงตั้งครรภ์อย่างมีคุณภาพ

เป้าประสงค์	อัตราการส่วนการตายของมารดา ไม่เกิน 18:100,000 การเกิด(38:100,000LB)
กลยุทธ์	<ol style="list-style-type: none"> พัฒนาคุณภาพบริการให้มีความพร้อม จัดระบบบริการที่คุณภาพและการส่งต่อในภาวะฉุกเฉินได้ทันที สร้างการเข้าถึงบริการอนามัยแม่และเด็กอย่างถ้วนทั่ว พัฒนาศักยภาพบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขให้มีความรู้ ทักษะและบริการที่มีคุณภาพ สร้างความรู้ ความตระหนัก ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการส่งเสริมสุขภาพสตรีและเด็ก
โครงการ	<ol style="list-style-type: none"> โครงการยกระดับคุณภาพบริการและการเข้าถึงบริการอนามัยแม่และเด็กอย่างเท่าเทียม โครงการป้องกันและควบคุมโรคธาลัสซีเมีย /THS /ดาวน์ ฯ โครงการป้องกันการถ่ายทอดเชื้อ เอช ไอ วีจากแม่สู่ลูก โครงการป้องกันและควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน โครงการประกาศเกียรติคุณโรงพยาบาลสายใยรักแห่งครอบครัว โครงการประชุมคณะกรรมการอนามัยแม่และเด็ก กระทรวงสาธารณสุข
ตัวชี้วัด/ ค่าเป้าหมาย	<ol style="list-style-type: none"> หญิงตั้งครรภ์ฝากครรภ์ครั้งแรกก่อน 12 สัปดาห์ ร้อยละ 60 ฝากครรภ์คุณภาพตามเกณฑ์ร้อยละ 90 ANC คุณภาพ ร้อยละ 70 LR คุณภาพ ร้อยละ 70

แผนงานดูแลสุขภาพเด็กอายุ 0-2 ปีอย่างมีคุณภาพ

เป้าประสงค์	เด็ก เก่ง ดี มีคุณธรรม นำครอบครัวมีความสุข
กลยุทธ์	<ol style="list-style-type: none"> 1. สร้างนักส่งเสริมพัฒนาการเด็กครอบคลุมทุกโรงพยาบาล 2. สร้างการมีส่วนร่วม ชุมชน ท้องถิ่น ประชาสังคม แกนนำ ภาครัฐ ในการพัฒนาเด็กอย่างองค์รวม 1. สร้างครอบครัวต้นแบบ (Parent Model) และประกาศเกียรติคุณ 2. สร้างความรู้ ความตระหนัก ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้วยสื่อท้องถิ่น 3. สร้างระบบเฝ้าระวังสุขภาพสตรีและเด็กในชุมชนด้วยผู้มีจิตอาสา (อสม.ปราชญ์นมแม่)
โครงการ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ยกกระดับคุณภาพคลินิกสุขภาพเด็กดีแบบบูรณาการเพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างองค์รวม 2. อบรมนักส่งเสริมพัฒนาการเด็กหลักสูตรเร่งรัด 3. ตำบลนมแม่ “ ตำบลโมเดลพัฒนาการเด็กคืออย่างมีส่วนร่วม ชุมชน ท้องถิ่น” 4. ครอบครัวต้นแบบ” พัฒนาการดีเริ่มที่นมแม่” 5. ดีเจน้อยนมแม่ / ยุวทูตนมแม่
ตัวชี้วัด/ ค่าเป้าหมาย	<ol style="list-style-type: none"> 1. ทารกแรกเกิด – ต่ำกว่า 6 เดือนกินนมแม่อย่างเดียวย้อยละ 60 (42.5%) 2. พัฒนาการเด็ก 0-2 ปี สมวัยร้อยละ 85 (70.3% DenverII) 3. ส่วนสูงระดับดีรูปร่างสมส่วน ร้อยละ 70 4. EPI ร้อยละ 95

แผนงานดูแลสุขภาพเด็กอายุ 3-5 ปีอย่างมีคุณภาพ

เป้า ประสงค์	เด็ก เก่ง ดี มีคุณธรรม นำครอบครัวมีความสุข
กลยุทธ์	<ol style="list-style-type: none"> 1. สร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็ก 2. ส่งเสริมการเรียนรู้ของสมองตามช่วงวัย 3. พัฒนาองค์ความรู้ ทักษะบุคลากร ครูผู้ดูแลเด็กและพ่อแม่ ผู้เลี้ยงดูเด็ก 4. สื่อสารความรู้ ความตระหนัก ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมส่งเสริมพัฒนาการ 5. สร้างภาคีเครือข่ายเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก
โครงการกิจกรรม	<ol style="list-style-type: none"> 1. ศูนย์เด็กเล็กคุณภาพ <ul style="list-style-type: none"> - อบรมครูพี่เลี้ยงเด็กและพ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย - ผลิต จัดหาสื่ออุปกรณ์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามวัย (ของเล่น นิทาน) - ประเมิน รับรองมาตรฐานศูนย์เด็กเล็กและประกาศเกียรติคุณ - สัมมนาวิชาการการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างองค์รวมและประกาศเกียรติคุณศูนย์เด็กเล็กคุณภาพ 2. สสำรวจการเจริญเติบโต พัฒนาการและพฤติกรรมของครอบครัวในการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย
ตัวชี้วัด/ ค่าเป้าหมาย	<ol style="list-style-type: none"> 1. เด็กอายุ 3-5 ปีมีพัฒนาการสมวัยร้อยละ 85 2. ส่วนสูงระดับดีรูปร่างสมส่วน ร้อยละ 70 3. ฟันผุไม่เกินร้อยละ 57 4. EPI ตามวัยร้อยละ 95 5. ศูนย์เด็กเล็กคุณภาพร้อยละ 70

อีก 20 ปี เด็กเก่ง ดี มีคุณธรรม นำครอบครัวผาสุก

ชุมชนมีมาตรการทางสังคม

ประชาชนปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

- ตั้งครรภ์อายุ 20 – 35 ปี
- ฝากครรภ์ครั้งแรกเร็วมาเป็นคู่
- พฤติกรรมชวนลูกคุย กิน เล่น กอด
- ลดอ้วน ลดพอม
- ครอบครัว/บุคคล ต้นแบบ

**อปท. จัดทำแผนชุมชนพัฒนา
สุขภาพแม่และเด็ก และสร้าง
สิ่งแวดล้อมที่เอื้อ**

ชุมชนมีระบบเฝ้าระวัง

- ฝากท้องเร็ว นน.หญิงตั้งครรภ์
- น้ำหนัก ส่วนสูงเด็ก 0 – 5 ปี
- นมแม่ พัฒนาการเด็ก

**หน่วยงานภาครัฐทุกระดับ
สนับสนุน และประสานงาน
อย่างเข้มแข็ง**

กรมอนามัย
ส่งเสริมให้คนไทยสุขภาพดี